

Gönderim Tarihi: 19.11.2024

Kabul Tarihi: 14.02.2025

HÜSEYİN RAHİMİ GÜRPINAR'IN MELEK SANMIŞTIM ŞEYTANI İSİMLİ ÖYKÜSÜNDE İHANET KAVRAMI

The Concept of Betrayal in Hüseyin Rahmi Gürpınar's Story Titled Melek Sanmıştım Şeytanı

Hanife Nâîân GENÇ

Prof. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi,
Eğitim Fakültesi, Fransız Dili Eğitimi Anabilim Dalı,
ngenc@omu.edu.tr

ORCID 0000-0002-7618-4825

Çalışmanın Türü: Araştırma

Öz

Türk Yazınında daha çok romancı kimliğiyle tanınan Hüseyin Rahmi Gürpınar, aynı zamanda tiyatro oyunu, eleştiri, öykü, mektup ve şiir gibi türlerde de ürün vermiş bir yazardır. Yazarlığının yanı sıra gazeteci ve siyaset insanı olan Gürpınar, bu alanlarda edindiği bilgi, birikim ve deneyimlerini yapıtlarında toplumun aksayan yanlarını eleştirmek için kullanır. Öyküleri gerek ele aldıkları konular gerekse nitelik ve nicelikleriyle oldukça varsıldır. Halkı eğitime ereğiyle özellikle toplumsal konulara ağırlık verdiği öykülerinde gerek doğrudan gerekse dolaylı olarak ağırlıklı da mizahi bir dille yer verdiği eleştirel yaklaşımın izleri duyumsanır. Öykülerinde bireyin beklentilerini, çaresizliğini ve yoksulluğunu onun ruhunun derinliklerine nüfuz ederek anlatır. Yazar bu temel izleklere yer verdiği Melek Sanmıştım Şeytanı isimli öyküsünde ihanet kavramını kadın erkek ilişkileri odağında eleştirel bir yaklaşımla birey ve toplum düzleminde ele alır. Hainlik, hıyanet ve sadakatsizlikle anılan ihanet kavramı, aldatma anlamına gönderme yapar. Kavram evli veya değil duygusal ya da cinsel anlamda taraflardan birinin ya da ikisinin ilişki içinde olduğu partnerinin yerine bir başkasıyla ilişkiye girmesini anlatır. İhanet hem duygusal hem de cinsel düzeyde olabileceği gibi ikisinin bütünlüğünde de gerçekleşebilmektedir. Öyküde ihanetin kadın ve erkek ilişkileri açısından anlamı sosyal, kültürel ve ekonomik bakımdan birbirinden farklı gruplara iye kişiler yönünden irdelenmiştir. Özellikle birey ve toplum düzleminde öykünün temel sorunsalı olan ihanet izleğinin kadın ve erkek açısından toplumsal cinsiyet, kökleşik aile yapısı, gelenek, görenek ve kültürel bağlamda değerlendirildiğinde kadın ve üstlendiği roller açısından onun aleyhine gelişen bir anlama gönderme yaptığı görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Hüseyin Rahmi Gürpınar; Melek Sanmıştım Şeytanı; kadın; erkek; ihanet.

Abstract

Hüseyin Rahmi Gürpınar, who is mostly known as a novelist in Turkish Literature, is also a writer who has produced products in genres such as theatre plays, criticism, stories, letters and poems. Gürpınar, who is a journalist and politician as

well as a writer, uses his knowledge, experience and experience in these fields to criticise the faulty aspects of society in his works. His stories are quite rich both in terms of the subjects they deal with and their quality and quantity. In his stories, in which he especially focuses on social issues with the aim of educating the public, the traces of his critical approach, which he includes both directly and indirectly and mostly with a humorous language, can be heard. In his stories, he describes the expectations, helplessness and poverty of the individual by penetrating into the depths of his soul. In his story *Melek Sanmıştım Şeytanı*, the author deals with the concept of betrayal at the level of individual and society with a critical approach in the focus of male-female relations. The concept of betrayal, which is referred to as treachery, treason and unfaithfulness, refers to deception. The concept refers to one or both of the parties, married or not, having a relationship with someone else instead of the partner with whom they are in an emotional or sexual relationship. Betrayal can occur at both emotional and sexual levels, or it can be realised in the integrity of both. In the story, the meaning of betrayal for people belonging to different social, cultural and economic groups is analysed in terms of women and men relations. It has been seen that betrayal, which is the main problematic of the story, especially at the level of individual and society, refers to a meaning that develops against women and the roles they assume when evaluated in terms of gender, established family structure, tradition, custom and cultural context.

Keywords: *Hüseyin Rahmi Gürpınar; Melek Sanmıştım Şeytanı; woman; man; betrayal.*

1. GİRİŞ

Hüseyin Rahmi Gürpınar II. Meşrutiyet Dönemi'nden Cumhuriyet Dönemi'ne kadarki süreçte çok sayıda yapıt vermiştir. Yazar, bu dönemin sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel değişimi ve bu değişimin birey ve toplum yaşamındaki etkilerini daha çok pozitivist bir yaklaşımla ele alır. Bunun en önemli nedeni de halkı eğitme ereğidir. "*Hüseyin Rahmi, halka ders verme, halkı eğitme kaygılarına sahip bir yazardır ve edebiyatı bunun için bir araç olarak görür*" (Harmancı, 2010: 22). Yapıtlarında XIX. yüzyıl sonu XX. yüzyıl başındaki toplum yaşamı ve sorunlarını tüm yönleriyle yansıtan Gürpınar, her ne kadar romancılığıyla tanınsa da kitap ve çeşitli dergilerde yayımlanan ve sayıları yüz kırkı aşan toplamda dokuz öykü kitabıyla da bu alandaki yetkinliğini kanıtlamış oldukça üretken bir yazardır. Yazarın romancılığıyla tanınmasının en önemli nedeni bu yapıtların tefrika olarak gazetelerde yayınlanması ve kendisi için geçim kaynağı olmasıdır. Gürpınar Tercüman-ı Hakikat ve İkdâm gibi gazetelerde yazdığı yazıları ile toplumun aksayan yönlerini eleştirir. Yazarın tanınırlığı yalnızca bu kimlikleriyle de sınırlı değildir. Göçgün'e (1993: IX) göre Hüseyin Rahmi Gürpınar bir düşün insanı olması yanında Tanzimat sonrası değişmeye, gelişmeye başlayan son dönem Türk sosyal hayatının da elli yıllık bir

gelenek ve görenek tarihçisidir. Kendine özgü bir biçemi olan yazar bu yüzden çağdaşı olduğu Servet-i Fünunculara yakın olmamıştır. Bunun bir sebebi çekingen bir yapıya sahip olması nedeniyle yalnızlığı tercih etmesine diğeri ise yeterince iyi bir eğitim alamamış olmasına bağlanabilir. Yazar gerek babasının işi gerekse yaşadığı rahatsızlıklar nedeniyle eğitim yaşamını yarım bırakmıştır. Yaşamını tümüyle yazmaya adanmış Hüseyin Rahmi, yazınsal üretimlerine engel olacağı düşüncesiyle evlenmemiştir. Bir süre zorunlu olarak yaptığı memuriyet gibi evlilikten de kaçınmış ve neredeyse tüm yaşamını insanlardan uzak geçirmiştir. Yaşamının büyük bölümünü gözlerden uzak ve yalnız yaşamayı tercih ettiği Heybeliada'da sürdürmüştür.

Yazarın yayımlandıkları yıllar temel alınarak değerlendirildiğinde, öykülerinin II. Abdülhamit, II. Meşrutiyet, Mütareke ve Cumhuriyet olmak üzere dört dönemde gelişim gösterdiği görülür. Gerek roman gerekse öykülerinde baskın olarak duyumsanan karamsar havada anne ve babasız geçen yıllar kadar özellikle II. Abdülhamit Dönemi, Birinci Dünya Savaşı ve Mütareke yıllarının etkili olduğu yadsınamaz. Yazarın çeviri öyküleri yanında düşünce ve hatıra yazıları da vardır. Yazar gerek yapıtlarında seçtiği konular, gerek dil ve anlatım özellikleri, gerek mizahi yaklaşımı ve gerçekçiliği ile çok okunan yazarlar arasındadır. Öyküler konuları bakımından değerlendirildiğinde, başta kadın erkek ilişkileri olmak üzere ağırlıklı günlük yaşam konuları üzerinedir. “*Adaletsizlikler, yoksulluk içinde kıvranan halk, hayat pahalılığı, halkın medeni olmayan hal ve hareketleri, liyakati olmayan kişilerin hak etmedikleri makamlara gelmeleri, dini menfaat için kullanan din adamları, ahlâksızlıklar, dolandırıcılıklar ve daha pek çok problem, Gürpınar’ın eleştiri oklarına hedef olmuştur*” (Harmancı, 2011: 1276). Bu açıdan onun yapıtları yaşamın tüm alanlarına doğrudan nüfuz eden bir gerçekliğe sahiptir.

Milletvekilliği yaptığı dönemler ve yurt dışı gezileri hariç tüm yaşamını İstanbul’da geçiren yazar toplumun her kesiminden değişik insan görünümlerini tüm canlılığıyla yapıtlarına yansıtmıştır. Bu yüzden Hüseyin Rahmi’nin yaşamının neredeyse tamamını geçirdiği İstanbul, öykülerinin temel uzamıdır. Mahalle yaşantısı, sokaklar, günlük yaşamın izleri yapıtlarında varlık bulur. Halktan insanların yer aldığı anlatılarda çocukluk ve gençlik yıllarında anneannesinin evinde görüp duyduklarının etkisi yadsınamaz. Anneanesi ile birlikte yaşadığı bu evde kadın ziyaretleri ve söyleşileri arasında büyür. Yaşamının ilk yirmi yılını geçirdiği anneanesi ve onun çevresi özellikle öykülerinde bir fon oluşturma işlevi üstlenir. Bu yılların önemli bir kısmı kadınlar arasında geçmiştir. Aktaş bu etkiyi “*ufkunu, ananevi hayat tarzını sürdüren bu kadın dünyası sarmıştır denilse*

hata edilmez” (1990: 237) sözleriyle vurgular. Yazarın terbiye ve eğitimiyle anneannesi ve teyzesi ilgilenir. Hüseyin Rahmi’nin yetişkinliğinde yalnızlığı seçmesinin altında yirmi yaşına kadar anneannesinin yanında sonrasında kendi isteğiyle sokaklardan çok ev içini tercih etmesi yatar. Kökleşik bir geleneğe ve yaşam biçimine iye olması yapıtlarında halktan kişileri büyük bir yetkinlikle yansıtmada etkili olmuştur.

Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Cumhuriyet dönemi öyküleri içinde yer alan *Melek Sanmıştım Şeytanı*, içinde daha çok yazarın gözlemlediği ve/veya tanık olduğu olaylardan esinlenerek kaleme aldığı öyküler barındırır. Yazarın toplumun ahlak anlayışına dair felsefi çıkarımlarını da yansıttığı bu dönem öykülerinde dikkat çeken en önemli özellik ayrıntılarla anlatı yapısına kazandırdığı derinliktir.

Bu çalışmada yazarın ilk baskısı 1943 yılında yapılan *Melek Sanmıştım Şeytanı* ismini taşıyan ve kitaba ismini veren öyküsü kadın erkek ilişkileri açısından ele alınmıştır. Söz ettiğimiz öykü dışında kitap *Şehirde Bir Şekavet*, *Allah Gönlüne Göre Versin*, *Misafir*, *Dağların Senliği*, *Ahlâk Humması*, *Asansör* olmak üzere yedi öyküden oluşur. Kitabın yıllar içerisinde yapılan baskılarında dili sadeleştirilmiş, kimi dipnotlar eklenmiştir. Öykünün kimi zaman yazarın diğer yapıtlarıyla birlikte aynı kitapta yer aldığı da olmuştur.

2. ÖYKÜNÜN ANLATI YERLEMLERİ ÜZERİNE

Yapıtlarında XIX. yüzyıl sonu XX. yüzyıl başındaki toplumsal yaşamı ve değişimi tüm yönleriyle gözler önüne seren Hüseyin Rahmi Gürpınar, ele aldığı temel izlek bağlamında toplumsal bir sorunu gündeme getirir. “Toplumsal yasaları, töre ve ahlâk anlayışını özellikle kadın üzerinden ele alan yazar için kadınlar toplumsal yaşamın değişimini gösterme işlevi üstlenir” (Genç, 2023: 242-243). Bu yansımaların açık biçimde görünür olduğu öykülerinden biri de *Melek Sanmıştım Şeytanı*’dır. Öykü, evlilik bağlamında kadın erkek ilişkileri ve sadakat kavramını irdeler.

Öykünün konusu kısaca şöyledir: Öykünün başkışısı ve aynı zamanda anlatıcısı olan Hüsnü Bey varlıklı bir ailede iç güveysidir. Halinden şikâyetçi olmasa da en büyük sıkıntısı eşi Bedriye Hanım’ın onu sudan sebepler yüzünden kıskanmasıdır. Öyküye konu olan aldatmayı haklı çıkartmak istercesine eşler arasındaki kıskançlık kısa zaman içinde Hüsnü Bey cephesinde yerini bıkkınlığa bırakarak onu yeni arayışlara iter. Böylesi bir arayış içindeyken evin çalışanı Servinaz’la bir gecelik kaçamağı öykünün olay zincirinin en temel sorunsalı olur. Öyküde temel izlek olarak yer alan aldatma diğer öykülerinin tersine erkeğin bakış açısıyla anlamlandırılır.

Kökleşik aile yapısının dayattığı kurallar içinde sıkışıp kalan Hüsnü Bey, kendisini kuşatan görünmez parmaklıkların esareti altında yaşam sürüyor gibidir. Bu suçun diğer ortağı Servinaz ise söz ve edimlerinde içindeki ateşi tüm açıklığıyla gözler önüne sermekten çekinmez.

On sekiz bölümden oluşan öykünün her bölümünde ihanetin sebep ve sonuçlarına dair açık ve/veya kapalı kimi göndermeler bulunur. Örneğin, ilk bölümlerde Hüsnü Bey'in içinde bulunduğu ortam ve ruh hali onu adım adım ihanete sürükleyen bir gerekçeymiş gibi sunulur. “*Tıpkı aldatma gibi ihanetin de cinsel ilişkileri aşan, “hainlik”, “kutsal şeylere el uzatma” gibi kapsayıcı anlamları vardır*” (Serdar, 2007: 18). Kayınvalidesi ve eşinin söz ve tutumları, ona yaklaşımları ve bunların Hüsnü Bey’e neler hissettirdiği özellikle Servinaz’ın betimlendiği bölümle bağlantılı biçimde ele alınır. Öyküde yaratılan gerilimse tesadüfle güçlendirilir. Eşi Bedriye’nin kız kardeşinin doğum yapması nedeniyle evde olmadığı bir sırada Servinaz’ın zaman zaman yanına gittiği teyzesinden eve beklenen zamandan önce dönmesi Hüsnü Bey için bulunmaz bir fırsat olur. Ancak bu durumu öğrenen Bedriye Hanım eşini yakın takibe alır. Yokluğunda eve erken dönen Servinaz’la eşi arasında bir ilişkinin olma olasılığı eşinden kuşku duymasına yol açar. Bu yüzden onun açığını aramaya başlar. Bu sırada Hüsnü Bey’in iç dünyasında yaşadığı karmaşayla şüpheleri üstüne çeken dalgınlıkları artar. Ancak ne olursa olsun suçunu inkâr etmekten başka çıkış yolu yoktur. Hüsnü Bey suçu evin bir diğer çalışanı Aziz Köklü’nün üzerine yıkmak ister. Ona konuyu açmadan Aziz, Servinaz’la birlikte olduğunu itiraf eder. Ancak bu durum Hüsnü Bey’i rahatlatmak yerine vicdan azabı yaşamasına sebep olur.

Öyküde anlatıcının merkezde olduğu olaylar birinci tekil anlatıcı ağzından anlatılır. “*Hüseyin Rahmi’nin ustalıklı yarattığı karakterler sanki meddah ya da orta oyunundan fırlar gibidir. Komik, heyecanlı, arsız, lakayt, hovarda, fetan, küfürbaz ya da vicdan sahibidirler*” (Soyşekerci, 2021: 1786). Öyküde başkisi vicdanı ile yaşadığı çatışmayla ön plana çıkartılır. Özellikle Hüsnü Bey’in iç dünyasında yaşadıkları tüm yalınlığıyla aktarılır. Bu sayede okur onun korkuları kadar üzüntü ve endişesine yakından tanıklık eder. Öyküde olaylar birinci kişi ağzından anlatıldığı için betimlemelere değil daha çok diyaloglara yer verilmiştir. Yazar “*özellikle hayatları boyunca İstanbul dışına çıkmamış yaşlı kadınları çok başarılı bir şekilde konuşturur*” (Türkmenoğlu, 2014: 81). Kişileri iye oldukları sosyal grubun ağzı ile konuşturması onu doğalcılık akımına, tesadüflerle oluşturulan acıma duygusu ise coşumculuk akımına yaklaştırır (Harmancı, 2010: 435).

Öykünün kişileri aile üyeleri ve çalışanlardan oluşur. *Evde anlatıcının kaynana, kaynatası ve eşi yanında Ayşe kadın, Servinaz, iki*

hizmetçi, dışarıda ise ihtiyar lala Hamdi baba, aşçı İsmail, genç uşak Aziz Köklü vardır (Gürpınar, 1972: 8). Öyküde hane sahipleri kadar çalışanlar da önemli işleve sahiptirler. “Onlar sadece ev işlerinin değil ailenin yaşamının da bir parçasıdır. Çoğunlukla uzun yıllar bir aileye hizmet eden, çocukluktan başlayıp büyüüp evlenmesine kadar hizmetini sürdüren, hatta daha sonraları bile ailenin bir parçası haline gelerek onlardan ayrılmayan kişiler olarak görülürler” (Güzelce, 2006: 111). Hem anlatıcı hem de başkışı olan Hüsnü Bey yirmi sekiz yaşında üç yıllık evli biridir. Öyküde geçen olaylar ve evliliği onun gözünden anlatılır. Anlatıcı iç güveyidir. Tırlı, bu kavramı şu sözlerle açıklamaktadır: “Kimi zaman gelinin ailesinin kızlarını yanından ayırmak istememesi, kimi zaman damadın maddi gücünün yeni bir ev açmaya elverişli olmaması sebepleriyle evlilikten sonra damat kızın evinde, kızın ailesiyle birlikte yaşamaya başlar” (2009: 54). Hüsnü hayatından memnundur. Onu rahatsız eden tek durum karısı Bedriye’nin kıskançlığıdır. Servinaz öykünün başında olumlu özellikleri, güzelliği ve çekiciliğiyle betimlenir. Ancak Hüsnü Bey dışında başka bir erkekle birlikte olduğunun ortaya çıkması üzerine özellikle de Hüsnü Bey’in gözünde fiziksel ve ruhsal tüm güzelliğini bir anda yitirir. Çünkü gördüğü kadar saf ve temiz olmadığı anlaşılır. Onun melek görüntüsünün altında bir şeytan gizlidir. Hüsnü Bey’in eşi Bedriye çok kıskanç ve şüpheli bir kadındır. Ancak bunun anlaşılabilmesi için sözleri ve edimleri eşini önemsemiyormuş, beğenmiyormuş gibi görünmeye çalışır. Bunu bilen Hüsnü Bey’se karısının olumsuz eleştirilerinin gerçekte olumlu olduğunu anlar. Çünkü karısı onun sık giyinmesini, bakımlı olmasını hiç istemez. Bunu kıskançlığını gizlemek için yapar. Onu bir başka kadının beğenme ihtimali ise aklına gelmez. “*Seni beğenene Allah mübarek etsin der*” (Gürpınar, 1972: 8). Çiftin duyguları karşıtlık içindedir. Biri kederliyen diğeri neşelidir. Hüsnü Bey karısına olan aşkının şiddetinden söz etmediğinde ise Bedriye Hanım en küçük şeyleri bahane ederek memnuniyetsizliğini göstermekten çekinmez. Kayınvalide de kızının böyle düşünmesinde etkilidir. Çünkü ona göre “*erkeğe güvenilmez*” (Gürpınar, 1972: 8). Bu yargısını güçlendirence eşinin yetmiş beş yaşına gelmesine karşın hala güzel bir kadın gördüğünde gözlerinin ıslı ıslı olmasıdır. Ayrıca gençliğinde onu bir hayat kadınıyla aldatmıştır. Keza anlatıcının babası çok karı almıştır hatta o da onun kanuna göre aldığı dördüncü karısından (Gürpınar, 1972: 18). Emekli bir dadı kızı olan Servinaz “*yirmi beşlik bir taze*”dir (Gürpınar, 1972: 10). Tıpkı yazarın kendisi gibi Servinaz’ın da annesi yoktur. Arada bir gittiği teyzesi dışında kimsesi yoktur. Servinaz çok güzel olmamasına karşın anlatıcının karısı ve kaynanasının gözünde ciddi bir tehlikedir. Hüsnü Bey’in onunla çok nadiren karşılaşması da esasen evdeki

kadınların talimatlarından ötürüdür. Buna karşın Servinaz'ın saklanırken bir yandan göz kaydırması anlatıcının gözünde onu ulaşılmaz kılar. Onun için kullandığı “Melek” sözü dört kez (Gürpınar, 2012: 10-11-14-15); “Tanrıça” sözü de bir kez (Gürpınar, 2012: 17) kullanılarak bu durum somutlanır. İnsan doğası gereği yasak olana düşkündür. Öykünün bir diğer kişisi altmışlık Ayşe kadın yaz kış kafası renkli yemenilerle sarılı bir kadındır. Zaten bu yüzden ırz bakımından ev hanımlarının güvenini kazanmıştır. Başını kapatmasının asıl nedeni namahrem oluşudur. Bu çirkin ve yaşlı kadın anlatıcı ile kaynatasının hizmetine bakar.

Öyküde anlatı zamanı Servinaz'ın hamile kaldığı süreçten doğumuna kadarki yaklaşık altı aylık zamanı kapsar. Bu süre Servinaz'ın hamilelik süreciyle sınırlıdır. Bu da yaklaşık dokuz aylık bir zaman dilimine karşılık gelir. Bu süre hızlı bir şekilde akmıştır. Atlanan bölümler için özetleme tekniğinden yararlanılma yoluna gidilmiştir. Servinaz'ın hamile olduğunun anlaşıldığı ilk üç ayda olan olaylar ayrıntıya girilmeden aktarılırken, hamileliğin üçüncü ayı itibari ile hız kazanır. Zaman akışı öyküde yaratılan gerilime koşut biçimde ilerler.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın yapıtlarında sıklıkla yer verdiği İstanbul, mahalle ve sokaklarıyla adeta nefer alır. Onun betimlemelerde bu denli başarılı olmasında Doğalcılığa yakın olması da oldukça etkilidir. Türkmenoğlu'na göre “yazarın sokağa dair iyi ve kötü her şeyi net bir şekilde ve canlı sahnelerle yansıtmada benimsediği Natüralizmin de payı vardır” (2014: 94). Öyküde olaylar Süleymaniye, Erenköy ve Beykoz gibi yerlerde geçerken, Süleymaniye'de bulunan konak ve onun “harem selamlık” biçiminde düzenlenmiş oluşu dikkat çekicidir. Geçirilen devrimlere karşın evde hala haremlik-selamlık düzeni vardır. Böylesi bir düzenleme ev halkının geleneksel değerlere bağlı, muhafazakâr kişiler olduğunun göstergesidir. Uzam olarak seçilen konaksa bir varlık göstergesidir. *Melek Sanmıştım Şeytanı*'nda ortaya çıkan sürpriz sonuç mantık dışı bir görünüm taşımaz. Öyküde varlıklı ve toplumun belli kesimine iye kadınlar ve evde çalışanların betimlemeleri aralarındaki keskin ayrımı ortaya koyma işlevi üstlenir. Öykünün sonunda çocuğun babasının kim olduğunun belirsizliğini koruması ise okurun kendi öznel yorumunu yapabilmesine olanak sağlar.

3. MELEK SANMIŞTİM ŞEYTANI'NDA KADIN VE ERKEKLİK DURUMU

Hüseyin Rahmi, kendine özgü bir sanat anlayışı ve biçimiyle toplum yaşamını ilgilendiren tüm konuları yapıtlarına dâhil etmekle kalmamış aynı

zamanda toplum yaşamının farklı kesimlerinden insanların öykülerine yer vermiştir. “*Eserlerinde kadın-erkek ilişkilerini, toplumsal eşitsizlikleri, eğitimsizliği, yozlaşmayı konu alır ve roman kahramanları arasında züppeler, hayat kadınları, hanımefendiler, mahalle kadınları, paşalar, memurlar, imamlar, filozoflar, esnaflar, beslemeler gibi toplumun her kesiminden insana rastlamak mümkündür*” (Eryılmaz ve Kalaycıoğulları, 2018:127). Huzur ve güvenin hüküm sürdüğü bir toplum yaşamının en önemli koşulunun eğitim olduğuna yürekten inanan yazar, kaleme aldığı tüm yapıtlarını halkı eğitmek için bir araç olarak görmüştür (Öner, 2019:133). Yazar halk eğitimini kent kimliğiyle ele alır. Kent kimliğini ise kenar mahallelerden ayırtmaz. Zira onun için eğitim ikisini bütünleştiren bir anlam taşır. Ancak bu yolla hak ve adalet temelli bir toplum yapısı inşa edilebilecektir. Moran’ın ifade ettiği gibi yazarın dünya görüşü “*toplumsal adalet, kadın erkek ilişkileri ve din*” üzerinde temellenir (1994: 87). Öyküde bunun doğrudan yansıtılmış olması da bu düşünceleri doğrular niteliktedir. Anlatıcının gerek kaynanası gerekse karısından bıkmasının asıl sebebi onların “*eğitim devriminin dışında kalmış*” olmalarıdır (Gürpınar, 1972:10). Bu nedenledir ki yazar asıl görevinin yazınsal yapıtları aracılığıyla halkı eğitmek ve bilinçlendirmek olduğuna inanır. “*Edebiyatın önemli vazifelerinden birinin halka ders vermek olduğuna inanan Hüseyin Rahmi de, romanlarında, güldürme yeteneğinden de faydalanarak okuyucularını eğitmeye çalışır*” (Öner, 2008: 251).

Öykünün anlatıcısı üç yıllık evli olmasına karşın turfanda bir sevdanın tadını çoktan yitirmiştir (Gürpınar, 1972:10). Kendisine meşru bir ilişki dışında farklı lezzetler aramaya başlar. Çünkü karısından çok bıkmıştır. Yazar “*kocalı bayanlar bilmelidirler, fazla kıskançlık aksine sonuç verir*” (Gürpınar, 1972:7) diyerek kadın okura üstü kapalı bir uyarı yapar. Öyküde Bedriye Hanım’ın kıskançlığı anlatıcının yaptığını haklı çıkartacak bir sebepmiş gibi gösterilir. Kadınlar eğer eşlerini kıskanırlarsa sonunda korktuklarına uğrayabilirler. “*Gürpınar, sadakate ve güvene dayalı bir aşk ya da evlilik ilişkisinin kurulabileceğine inanmaz. Dahası doğa kanunları gereği aldatmak bir çeşit yazgıya dönüşür*” (Serdar, 2007: 30). Erkek aldatmak istemese bile karısının kıskançlık azabının hıncı ile ondan öç almak sevdasına düşebilir. Aşk ve evlilik kavramlarına olumsuz yaklaşan yazar için Moran, “*hiçbir yazarda bu kadar çok zina olayına rastlanmaz*” (1994:94) değerlendirmesini yapar. Öyküde güven ve sadakat konularına şüpheyle yaklaşan kadın ve erkek için toplumsal kabullenmelerin ve ortak namus anlayışı yazarın eleştirel bakışının izlerini taşır. “*Gürpınar gerek aşk felsefesi, gerekse evlilik kurumunun kendisini kuşkuyla karşılaması ve namus kavramına yaklaşımı bakımından diğer yazarlardan ayrılır*” (Moran, 2003:

123). Bu durum öyküde bir anlamda evlilik kurumunun onaylanmadığı görüşünü ortaya koyar niteliktedir. Hüsnü Bey başkalarında en masum sayılan hareketlerin onda bir suç ya da günah haline geldiğinden şikâyetçidir. Karısının “*itaatli kölesi*” (Gürpınar, 1972:10) olan anlatıcı onun dengesizliklerine katlanamamaya başlar. Servinaz’a olan sevgisi bir saplantıya dönüşen anlatıcı ise onun küçük bir gülümsemesi üzerine düşler kurar. Gözünde Servinaz sade güzelliğiyle melekleşir. İdealize edilen kadın gerçeküstü bir kimlikle anılır. Hatta bu durum “*İspanya’da şatolar kuruyorum*” (Gürpınar, 1972:10) sözüyle aktarılır. Fransızcada “*Faire des chateaux en Espagne*” sözüyle anlatılan bu durum gerçekçi olmayan düş kurmak ya da planlar yapmak anlamına gelir. “*Cins-i lâtif diye Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın bazı romanlarında karşımıza çıkan kadın, “lâtif” sözcüğü ile insanlığın iki cinsinden birini teşkil etmenin basit gerçekliğinden uzaklaştırılır. “Lâtif” sıfatıyla insanüstü bir sınıfa dâhil edilen kadın, zaman zaman melek, zaman zaman da şeytan ile denk olabilmektedir*” (Duran, 2009: 95). Öyküde çizilen kadın profili de tümüyle buna uygundur.

Anlatıcı içinde olduğu psikolojik durumun tek sebebini de karısının ona çektiği işkenceye bağlar. Yazar kadın kıskançlık yaptığında erkeğin onu aldatmasını haklı gösterir gibidir. Çünkü evin içindeki bu baskı ortamı erkek için adeta işkence gibidir. Bedriye Hanım kocasının bir açığını yakalamaya çalışırken, Hüsnü Bey evde Servinaz’la karşılaşmak ümidiyle dolaşır. Ayşe kadının, kaynanasının ve karısının varlığıyla Servinaz’a ulaşmasının olanaksızlığı ise onda ümitsiz bir sevdanın peşinden gitme tutkusunu alevlendirir.

Belirttiğimiz gibi aile Süleymaniye’de oturuyordur. Anlatıcının Erenköy’de oturan baldızı Nebile Hanım’ın doğum ağrısı tuttuğu için yanına giden eşi ve kaynanası çıktıktan iki saat sonra birkaç ayda bir iki üç geceliğine Beykoz’daki ihtiyar teyzesinin yanına giden Servinaz çıkagelir. Eşi Bedriye ve annesinin evde olmadığı bir gece Hüsnü içinde bastırdığı tüm duyguların kilidini kırar ve onları özgür bırakır. Anlatıcı uyanırken dahi yarı uykulu olan kayınbabasının yemeğini yedirip onu yatırdıktan sonra harem kısmında üç kişi kalırlar. Anlatıcı kayınbabasına daha önce Servinaz’a saldırdığı için onun döndüğünü haber vermez. *Haremlik bölümünde ilk kez böylesi bir ortamı yakalayan anlatıcı yaşadığı duyguyu yirmi sekiz yıldır hiç yaşamadığı bir heyecan olarak tanımlar* (Gürpınar, 1972:12). Bu gece ya Servinaz’la birlikte olacak ya da sonsuza dek onu unutacaktır. Büyük bir heyecanla Servinaz’ın kapısını çalan Hüsnü Bey kadın “*kimdir o?*” dediğinde “*Hüsnü köleniz*” diye yanıt verir (Gürpınar, 1972:13). Servinaz kapıyı Hüsnü Bey’e açmakta tereddüt etmesinin nedenini “*Gece yarısı*

kapısını bir erkeğe açan kadın hakkında ne fikirde bulunursunuz?” diye açıklar (Gürpınar, 1972:13). Bu söylemin altında toplum baskısının kadın ve erkek üzerinde özellikle de iffet söz konusu olduğunda kazandığı farklı anlamlar yatar. Servinaz kapıyı açtığı anda anlatıcı onu düşlerinde yarattığı melek güzelliğinde bulmaz (Gürpınar, 1972:13). Gündüz hülyalarını, gece rüyalarını süsleyen “yüzü çilli, saçları kırmızımtırak, benzi soluk” (Gürpınar, 1972:13) bu kadını çirkin olmasa da güzel bulmaz. Uzaktan gördüğü ve beğendiği bu kadının yakından güzel olmaması onda bir düş kırıklığı yaratır. Aslında bunun asıl nedeni Servinaz’ın kapıyı hiç nazlanmadan açmış olmasıdır. Servinaz, Hüsnü Bey’in garibine giden bir yadırgamamazlıkla kendini ona teslim eder (Gürpınar, 1972:15). Bu aşk hayalden hakikate dönünce hiçbir çekiciliği kalmaz üstelik tadı kalmaz, arzuları söner (Gürpınar, 1972: 15). Kaç zamandır onu büyüleyen gök meleği gitmiş yerini yer dışısına bırakmıştır. “Karımı aldatayım derken kendim aldanmışım” (Gürpınar, 1972:16) diyerek ihanetini bir suç olarak değerlendirir ve derin bir pişmanlık duyar. Ancak onun aksine Servinaz’ın sevinçli olmasının Hüsnü Bey için iki anlamı vardır: Ya başına gelenlerden habersizdir ya da oynayacağı bir oyun vardır. Servinaz’ın odasında kişisel bir eşyasını unutup unutmadığını kontrol ettiğinde her şeyin üzerinde olduğunu görünce rahatlar. Tam bu sırada babasının bir aldatma olayında inkâr etmesi gerektiği öğüdünü anımsar (Gürpınar, 1972: 17). Hüsnü’nün Servinaz’la birlikte olduğu an içini kaplayan yoğun pişmanlık duygusunun gerçek sebebi düşlerinde ulaşılmaz bir yere koyduğu bu kadının rahatlığıdır. Kadın ve erkek ilişkilerinde kökleşik değerlerin baskınlığı bir kez daha ortaya çıkar. Hüsnü Bey’e göre Servinaz’ın toplumsal cinsiyet anlayışı gereğince bir tavır sergilememesi onu gözünde değersizleştirirken, cazibesini de bir anda yitirmesine yol açar.

Kız kardeşinin doğum yapmasının ardından eve dönen Bedriye Hanım Servinaz’ın durumunda bir tuhaflik sezse de herhangi bir ipucu yakalayamaz. Aradan geçen üç ayın sonunda Bedriye’nin evde olmadığı bir gün Ayşe kadın Hüsnü Bey’e Servinaz’ın hamile olduğunu söyler. Durumu gizlemeye kararlı olan Hüsnü Bey açık vermemeye çalışır. Ancak Servinaz ondan hamile kaldığını söyleyecek olursa da inkâr etmeye karardır (Gürpınar, 1972: 22). Öte yandan, karısının onu aldattığını öğrenmesinden çok korkan Hüsnü Bey, kendini aklamak ve ihanetini haklı çıkartmak için çeşitli nedenler kurgulamaya başlar. Bu ihaneti maskeleyecek tek çıkar yol onu yok saymaktır. Bu kararla vicdanını biraz olsun rahatlatır da olaydan üç ay sonra ortaya çıkan hamilelik durumu onu tekrar bir çıkmazın içine sokar. Elinden inkâr ve yalanlama dışında bir şey gelmeyeceğini anladığında Servinaz’ın konuşmayacağına inanmak ister.

Bedriye ve evin diğer çalışanları bebeğin babasının kim olduğu konusunda Servinaz'ı sıkıştırırsalar da kadın konuşmaz. Servinaz'ın bu sırrı saklaması Hüsnü'nün işine yarasa da yine de ihanetini gizleyecek bir çare arayışından vazgeç(e)mez. Servinaz'ın hamileliğinin ortaya çıkmasına karşın sessizliğini koruması aslında Hüsnü Bey'in işine gelir. Karısı, Servinaz'ı bir ebeye muayene ettirir ve gebeliğin onların evde olmadığı zamanda gerçekleştiği ortaya çıkar. Ancak Hüsnü durumu hala inkâr ediyordur. Karısı son zamanlardaki dalgın ve sakar halleri nedeniyle bu gebelikten onu sorumlu tutar. *Ancak Hüsnü yalan söyler hatta yemin dahi eder* (Gürpınar, 1972: 27). Servinaz kimden gebe kaldığını ısrarla söylemezken, Hüsnü Bey'in öylesine gözü döner ki onun Beykoz'da hamile kalmış olabileceği yönünde iftira atmaktan bile kaçınmaz. *Karısının suçlamaları kuvvetlendikçe Hüsnü'nün savunmaları gülünç kalmaya başlar* (Gürpınar, 1972: 27). *“Kızın onu ele vereceği vakit değil erkekliğe insanlığa yakışmaz bir inkâr içinde olacağına büsbütün alçalmayacak mıydım?”* diyerek daha da büyük bir çıkmazın içine girer (Gürpınar, 1972: 28). Servinaz onu ele verecek olursa karşılığında o da bir dalavere düşünmelidir. Çünkü sonuna kadar inkâr edemeyeceğini bilir ve bir çözüm bulmak, bir şeytanlık düşünmek zorundadır. Evdeki uşak Aziz Köklü'yü bu işe dâhil etmeye karar verir. Aile mutluluğunu kaybetmektense Servinaz'ı ateşe atmaktan çekinmez. Annesinin bankada ölümlük dirimlik olarak sakladığı parayı Aziz'e vererek bu işten sıyrılabilirse sonrasında da Servinaz'ı koruyup kollama görevini üstlenecektir. Ancak bu konuşma yapılmadan beklenmedik bir gelişme olur. Aziz, Hüsnü'nün kendisini affetmesi için ayaklarına kapanır. Bu sırada onları dinleyen Bedriye kocasının kendisini aldatmadığı için mutlu olur ve ondan şüphelendiği için kocasından af diler. Hüsnü Bey, bu itirafla ilk buluşmada Servinaz'ın neden kendisini yadırgamadığını anlar. *Bunu erkeğe olan alışkanlığına verir ve bu durumun Aziz'le olan ilişkisinden kaynaklandığı anlaşılır.* (Gürpınar, 1972: 32). İşte bu noktada kendi kendine öyküye adını veren *“Melek sanmıştım şeytani”* ifadesini kullanır (Gürpınar, 1972: 32). Artık iki kişilik sır zannettiği kaçamağın tek aktörünün yalnızca kendisi olmadığını biliyordur. *“Vicdanında gizli kalan günahın yalnız bir tanığı var: Servinaz”* (Gürpınar, 1972: 33). Evin uşağı Aziz'in Servinaz'la birlikte olduğunu itiraf etmesi üzerine Hüsnü Bey başta karısının hışmından kurtulduğu için sevinse de Servinaz'a karşı duyguları tümüyle değişir. *“Melek sanmıştım şeytani”* diyerek içine düştüğü tuzağın ayırdına varır. Genel ahlak bakımından Hüsnü de Aziz de Servinaz da suçludur. Çünkü Servinaz'la Aziz yasak aşk yaşar. Aziz farkında olmadan Hüsnü'yü kurtarıırken, Servinaz bir geceliğine onu yatağına aldığı için, Hüsnü de bu olaylara karıştığı için suçludur. Hüsnü suç arkadaşları için çalışmayı bir

kefarete olarak görür adeta. Onları evlendirip üç bin liraya Aksaray’da küçük bir ev satın alırlar. Aziz’i elli lira maaşla işe koyarak bu işin kapandığını düşünür. Ancak Hüsnü çocuğun kendisinden mi Aziz’den mi olduğunu merak eder bu kez. Eğer kendindense ona kendi ailesi içinde bir eğitim verecektir. Babalık görevini yerine getirecektir. Böyle olunca da kendi öz çocuğunu fakir bir ailenin kucağına bırakacağını düşünür. *İleride Bedriye’den olan oğluna bu çocuk hizmet için verilirse ne olacaktır? Sosyal durumları ne kadar değişmiş olacaktır? Beyefendi ile uşak arasındaki bu derin ayrım çok vicdan yararı acısı verir ona* (Gürpınar, 1972: 35). Bu çocuğu mirasından ve daha birçok hakkından mahrum bırakışı vicdanını rahatsız eder. Servinaz ve Aziz’e bir ev tutarak köşkten gönderen Hüsnü Bey, bebeğin kendisinden olabileceği olasılığıyla bir kez daha iç dünyasında hesaplaşmaya girer. Bedeli çok ağır bir yükü masum bir bebeğe yükleyecek kadar zalim olamayacağını sezinler. Hatasının bedelini bir bebeğin ödeyecek olması düşüncesi onu çok üzer. Çünkü kendi hatası ve/veya suçu yüzünden Bedriye’den olan çocuğu ile Servinaz’dan olan çocuğunun farklı hayatlar süreceği düşüncesi onu derinden etkiler.

Öyküde anlatı yapısını yönlendiren ana izlek kadın erkek ilişkileri özellikle evlilik bağlamında değerlendirilir. “*Eserlerinde bu kurumun sağlıklı olabilmesinin ön koşulunun sadakat olduğu bahsine sık sık değinen Hüseyin Rahmi Gürpınar, romanlarında aldatma bahsini çokça işlemiş, aldatan ve aldatılan eşler romanlarının vazgeçilmez unsurları olmuştur*” (Duran, 2009: 268). Yazarın yapıtlarında bunların neden temel izlekler olarak ele alındığı dönem koşullarından da kaynaklıdır. Bu dönemde toplumun sosyal ve siyasal alanda köklü değişiklikler yaşadığı bir dönem olmasıyla da önemlidir. Çünkü bu değişim öncelikle aile yaşamı ve evlilik ilişkisinde ortaya çıkar. Serdar, “*Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın romanlarında karşımıza çıkan evliliklerin belirgin niteliği, ilişkiyi sürdüren taraflardan birinin ya da ikisinin birden eşini aldatması, yani zinadır*” diyerek onun anlatısında evlilik ve ihanet kavramının birlikte anıldığı anlama vurgu yapar (2007: 19). Daha çok kadın bakış açısı yönünden ele alınan evlilik ve aşk izlekleri kadın dünyasındaki anlamıyla değerlendirilir. Yazarın yaşamında olduğu gibi yapıtlarında da kadınlar daima varlıklarını duyumsatırlar.

Çocukluğundan itibaren kadınların çoğunlukta olduğu ortamlarda bulunan yazarın kadınları gözlemleme olanağına sahip olması yapıtlarındaki kadın karakterler üzerinde oldukça etkili olmuştur. Yapıtlarında kadınlar gerek kişilik özellikleri gerekse farklı kesimlere iye olmalarıyla birbirlerinden oldukça farklıdır. “*Mahalle kadınlarını, cariyeleri, hizmetçileri, dadıları, paşa kızlarını, falcıları, fahişeleri, hanımefendileri,*

ileri fikirli genç kızları zamanın İstanbul’unda ustalıkla buluşturmayı başarmıştır” (Güzelce, 2006: 9). Yaşamı gibi yapıtlarında var olmayı sürdüren kadınlar yazarın üzerinde söz söylemek istediği başat konular arasındadır. Özellikle de eğitim söz konusu olduğunda yazar kadın ve erkeğin eşit hak ve fırsatlara sahip olması gerektiğine inanır.

Kadın kadrosunun bir hayli kalabalık olduğu romanlarda, romanların temelini teşkil eden pek çok vak’a kadınlar üzerine kuruludur. Bu olaylara dâhil edilen kadınların büyük bir kısmı sistemli bir eğitim ve öğrenim görmemiş, muhakeme yeteneği olmayan cahil kadınlardır. Yazarın bu kadroyu tercih etmesindeki sebep, toplumun öteki yarısını temsil eden bu kalabalığın değişmesi ve eğitilmesi gerekliliğine vurgu yapmaktır (Duran, 2009: 8).

Öyküde temel izlek olarak yer alan ihanet bunu yaşayan erkek karakterin duygu dünyasından anlatılırken, kadın olayın sonucunu belirleyen bir işlev üstlenir. Berkes, *toplumda kadının namus ve iffetinin önemli görüldüğü ancak Gürpınar’ın bu konuda kadın ve erkeğin eşit biçimde sorumlu tuttuğunu belirterek yapıtlarında bu konuyu her çeşit kafada ve ahlâkta olan kimseleri karşı karşıya getirerek geniş görüşlülükle ele aldığını ifade etmektedir* (1945: 20).

İhaneti kendi ağzından okurla paylaşan Hüsnü öncelikle buna zemin hazırlayan ortam ve durumları sergiler. Bir yandan karısının aşırı kıskançlığı ve şüpheciligi onu baskı altına alırken, diğer yandan kendi dışında akıp giden yaşama dâhil olmak ister. Evliliğinin üzerinden birkaç yıl geçmiş olmasına karşın yaşadığı bıkkınlık onu yılgın birine dönüştürür. Onu yeni arayışlara yöneltten de kalbini çarptırıp heyecan duyacağı bir kaçamak arayışı olur. Evde tüm koşulların lehine olduğu bir anda da fırsatı kaçırmak istemez ve evin çalışanı ile birlikte olur. Bu birliktelik düşündüğü gibi bir duygu yaşatmaz ona. Aksine açığını yakalamak isteyen karısının tuzağına düşmemek için türlü planlar yapar, olasılıkları değerlendirir. İç dünyasında kendisiyle yaşadığı çatışma onu bu ihaneti haklı çıkartacak sözde gerekçeler bulmaya iter.

Öyküde ihanet erkeğin bağışlanmasına kadınınsa yargılanmasına neden olarak gösterilmez. Bu noktada yazar kadın ve erkeği eşit derecede suçlar. *Kadın aileye yabancı döl karıştırmaktan erkekse döllerini aile dışına bırakmakla suçludurlar* (Gürpınar, 1972: 35). Yani bir erkek ne kadar suçlu ve sorumluyorsa kadın da aynı derecede suçlu ve sorumludur. Yazar, öyküde bu gerçeği “*Sonunda ikisinin de yaptığı şey aynı değil midir?*” sorusuyla ortaya koyar (Gürpınar, 1972: 35).

4. SONUÇ

Hüseyin Rahmi Gürpınar tüm yapıtlarında gazeteci ve siyasetçi kimliği gereği yaşadığı döneme ve olaylara yer verirken, bunlara ciddi eleştiriler de getirir. Yazarın eleştirileri devlet yöneticilerinden, din adamlarına ve toplumsal yaşamdaki yozlaşma ve ahlaki çöküntü ve batıl inançlara yöneliktir. Yazınsal ürünlerin birincil işlevinin halkı eğitmek olduğuna yürekten inanan Gürpınar'ın iletileri yergiyle vermek istemesinin altında yatan asıl sebep de budur. Böylece avamı felsefi düşünmeye yönlendirmeyi amaçlamıştır. Bunu benimsediği dil ve anlatımıyla da destekler.

Öyküde kadın erkek ilişkileri evlilik düzleminde ele alınır. Dikkat çeken en önemli durum henüz birkaç yıllık evli olmasına karşın erkek kahramanın bu evlilikten sıkılması ve başka arayışlara yönelmesidir. Bu bıkkınlık ve eşinin dırdırları onu Bedriye'den iyice uzaklaştırır. Yazar bu durum üzerinden okurlara sağlıklı bir evlilik yaşamının kurallarını da verir. Esasında yazar evlilik ilişkisinde ihanetin kaçınılmaz olduğunu bu izleğe fazlaca yer vererek gösterir. Öyküde ihaneti haklı çıkartan gerekçelerden biri eşler arasında özellikle ekonomik anlamda eşit olmayan bir durumun söz konusu olmasıdır. Diğer bir etmen de güvendir. Evlilikte eşlerden biri diğerine güven duymadığında kuşku durumu belirir ve bu da yaşamı çekilmez hale getirebilir. Kıskançlığın beraberinde getirdiği sorgulama kişileri bunaltmakta veya evlilikten soğutmaktadır. Özellikle de duygusal anlamda ortaya çıkan açlıksa kişileri ihanete sevk edebilmektedir. Öyküde kıskançlık, güvensizliği o da ihaneti doğurmuştur. İhanetin kadın ve erkek açısından aynı anlamla değerlendirilmediği görülmektedir. Erkeğin ihaneti onaylanmasa da kadının onu meleklikten şeytanlığa yakınlaştırır. Öyküde ihanet kavramı ağırlıkla sevgi, aşk ve cinsellik olgularıyla ilişkilendirilmektedir. İhanetle birlikte anıldığında bu üç kavramın birbirleriyle benzer olduğu kadar ayrı yanları olduğu görülür. Toplumsal, kültürel ve özellikle ahlaki açıdan ihanet kavramı kadın ve erkeği aynı kefiye koymaz. Sevgide bir çıkar ya da yalan söz konusu değilken, aşk öyküde olduğu gibi ahlaki ölçütlerde belirlenmediğinde yalnızca cinselliği içererek olumsuzlanmaktadır. Aşk, cinsellik ve sevgi üzerinden devam eden bir duygu iken karşılıklı olarak güven duygusunun ikliminde gelişir. Aslında başkışıyi ihanete iten yaşadığı sevgisizliktir. Başta yalnızca tensel bir çekimle başlayan ihanet, başkışinin evlilik ilişkisinden bıkmısıyla haklı bir gerekçeymiş gibi gösterilir. Ardından eşinin ve kayınvalidesinin evde olmadığı bir zaman diliminin oluşması gibi çevresel etmenler anlatıcıyı aldatmanın büyüüne kaptırır. İhanetin bir başka boyutu da kişiseldir. Buysa

kişinin sadakatsizlik eğilimini güçlendirebilir. Güvensiz bir bağlanma, düşük özsaygı ve ailede aldatma geçmişinin olması öyküde ihanetin bireysel boyutunun temel gerekçeleri olarak gösterilir. Belirttiğimiz gibi öyküde ihanet kadın ve erkek için farklı anlamlar kazanır. Başkişi birlikte olmadan önce idealize ettiği Servinaz'ı melek olarak görürken, onu elde ettiği an tüm büyüsunü yitirir. Bunda kadının rahat tavırları da etkili olmuştur. Bu da toplumsal cinsiyet rollerine göre kadın ve erkeğe bakış açısını ortaya koyan bir yaklaşımı gözler önüne serer. Yasak bir ilişki yaşayan kadının utangaç ve mahcup olması beklenirken, Servinaz'ın böyle bir tutum sergilememesi onun anlatıcının gözündeki değerini düşürür. Zaten ihanetin tek bir kezle sınırlı kalmasının tek nedeni de budur. İhanetin ortaya çıkmasından endişe eden Hüsnü Bey eşini aldattığı kadının kendisini başkasıyla aldatıldığını öğrendiğinde büyük bir şaşkınlık yaşar. Aldatıldığı için hayıflanır. Çünkü erkeğe özgü gördüğü ihaneti düşlerinde en saf ve temiz yere koyduğu bir kadının yapmış olmasını kabullenemez. Bu yüzden kendi kendine “melek sanmıştım şeytanı” diyerek düş kırıklığını ifade eder. Öyküde kadın da erkek de aldatmıştır. Hüsnü Bey hem evli hem de erkek olduğu için ihaneti üzeri kapatılabilen bir konuyken, Servinaz hem evli olmadığı hem de kadın olduğu için ihaneti kabul edilemez gösterilir. Bu yüzden namusunun temizlenmesi için apar topar Aziz'le evlendirilir. Aziz'le birlikteyken Hüsnü Bey'le onu aldatması ise suçunun örtbas etmek isteyen Hüsnü Bey için kurtarıcı bir çözüm olur. Böylece Servinaz'ın ihaneti yalnızca ikisi arasında kalan bir sırra dönüşür. Bu yolla yazar Hüsnü Bey'in ihanetini öyküde açıkça gösterdiği nedenlerden dolayı haklı kılarken, Servinaz'ınkini onun doğasına bağlamakla yetinir.

5. SUMMARY

Hüseyin Rahmi Gürpınar, who is mostly known as a novelist in Turkish Literature, is also a writer who has produced products in genres such as theatre plays, criticism, stories, letters and poems. Gürpınar, who is a journalist and politician as well as a writer, uses his knowledge, experience and experience in these fields to criticise the faulty aspects of society in his works. His stories are quite rich both in terms of the subjects they deal with and their quality and quantity. In his stories, in which he especially focuses on social issues with the aim of educating the public, the traces of his critical approach, which he includes both directly and indirectly and mostly with a humorous language, can be heard. In his stories, he describes the expectations, helplessness and poverty of the individual by penetrating into the depths of his soul. In his story *Melek Sanmıştım Şeytanı*, the author deals with the concept of betrayal at the level of individual and society with a

critical approach in the focus of male-female relations.

In the story, the meaning of betrayal for people belonging to different social, cultural and economic groups is analysed in terms of women and men relations. It has been observed that betrayal, which is the main problematic of the story at the level of individual and society, refers to a meaning that develops to the detriment of women and the roles they assume when evaluated in terms of gender, established family structure, tradition, custom and cultural context. In all his works, Hüseyin Rahmi Gürpınar, as a journalist and politician, includes the events of the period he lived in and criticises them seriously. The author's criticisms are directed towards state administrators, religious leaders, corruption in social life, moral decadence and superstition. Gürpınar sincerely believes that the primary function of literary works is to educate the public, and this is the main reason underlying his desire to give messages through satire. Thus, he aimed to direct the common people to philosophical thinking. He also supports this with his use of language. Hüseyin Rahmi Gürpınar, who produced numerous works from the Second Constitutional Era to the Republican Era, deals with the social, political, economic and cultural change of this period and the effects of this change on individual and social life with a more positivist approach. The most important reason for this is his aim to educate the public. Gürpınar, whose works reflect the social life and problems of the late nineteenth and early twentieth centuries in all its aspects, is a prolific writer who, although he is known for his novels, has proven his competence in this field with a total of nine short story books published in books and various magazines, the number of which exceeds one hundred and forty. When the stories are analysed in terms of their subjects, they are mainly about the relationships between men and women and mostly about daily life. Hüseyin Rahmi Gürpınar's *Melek Sanmıştım Şeytanı*, one of the short stories of the Republican period, contains stories inspired by the events that the author observed and witnessed. The most important issue that draws attention in the stories of this period, which also open to philosophical inferences about the morality of the society, is the depth that the author adds to the narrative structure with details. In each section of the story, which consists of eighteen chapters, there are explicit and/or implicit references to the causes and consequences of betrayal.

Infidelity, which is the main theme of the story, is interpreted from the point of view of the man, unlike the other stories. Hüsnü Bey, who is trapped in the rules imposed by the established family structure, seems to be living under the captivity of the invisible bars surrounding him. Servinaz, the

other partner in this crime, does not hesitate to reveal the fire inside her in her words and actions. The main theme guiding the narrative structure in the story is the relationship between men and women, especially in the context of marriage. In the story, betrayal is not shown as a reason for the man to be forgiven and the woman to be judged. At this point, the author blames men and women equally. In the story, relations between men and women are handled in the context of marriage. The most important situation that draws attention is that the male protagonist gets bored of this marriage and turns to other pursuits, although he has only been married for a few years. This boredom and his wife's nagging drive him further away from Bedriye. The author also gives the rules of a healthy married life to the readers through this situation. In fact, the author shows that betrayal is inevitable in a marriage relationship by giving this theme a lot of space. One of the reasons justifying betrayal in the story is the unequal situation between the spouses, especially in economic terms. Another factor is trust. When one of the spouses does not trust the other in marriage, a state of suspicion arises and this can make life unbearable. The questioning brought by jealousy overwhelms people or alienates them from marriage. Especially the emotional hunger can lead people to betrayal. In the story, jealousy leads to insecurity, which in turn leads to betrayal. It is seen that betrayal is not evaluated with the same meaning for men and women. Although the man's betrayal is disapproved, the woman's brings her closer from angelic to demonic. In the story, both men and women cheat. Since Hüsnü Bey is both married and a man, betrayal is an issue that can be covered up for him, while Servinaz's betrayal is unacceptable since she is both unmarried and a woman. For this reason, she is married off to Aziz in order to clear her honour. The fact that she cheats on him with Hüsnü Bey while she is with Aziz becomes a saving solution for Hüsnü Bey who wants to cover up her crime. Thus, Servinaz's betrayal turns into a secret that remains only between the two of them. In this way, the author justifies Hüsnü Bey's betrayal for the reasons he clearly shows in the story, while he is content with attributing Servinaz's betrayal to her nature.

6. KAYNAKLAR

- Aktaş, Ş. (1990). *Büyük Türk klasikleri*. C. 10. İstanbul: Ötüken-Söğüt Yay.
- Berkes, M. (1945). Hüseyin Rahmi'nin romanlarında aile ve kadın. *Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, Cilt III. Sayı 3, 19-32.
- Duran, E. (2009). Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın romanlarında kadın. *Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü*, Yüksek Lisans Tezi.
- Eryılmaz, D. ve Kalaycıoğulları, İ. (2018). Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın eserlerinde bilimsel ve felsefi unsurlar. *Dört Öge*, (13), 125-136.

- Genç, H. N. (2023). Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Misafir'ine kadınca bir bakış, *Akdeniz 9th International Conference on Social Sciences Bildirileri* içinde (s.238-246), Adana.
- Gürpınar, H. R. (1972). *Melek sanmışım şeytanı*, (İkinci Baskı) İstanbul: Özyayın Matbaası.
- Güzelce, I. (2006). Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın romanlarında kadın tipleri ve kadın eğitimi unsuru. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Göçgün, Ö. (1993). *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın romanları ve romanlarında şahıslar kadrosu*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- Harmancı, A. (2010). Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın öyküleri ve öykücülüğü. *Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Harmancı, A. (2011). Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın öykülerinde toplumsal eleştiri. *Turkish Studies*, Volume 6/1 Winter, 1275-1282.
- Moran, B. (1994). *Türk romanına eleştirel bir bakış-1*. 4.bs., İstanbul: İletişim Yayınları.
- Moran, B. (2003). *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın yüksek felsefesi, Türk romanına eleştirel bir bakış 1*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Öner, H. (2019). Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın bazı romanlarında kenar mahalleler, *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (14), 131-143.
- Serdar, A. (2007). Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın romanlarında ahlak sorunsalı *Bilkent Üniversitesi, Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü*. Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Soyşekerci, S. (2021). Heybeliada, yalnızlık, sansür ve Hüseyin Rahmi Gürpınar, *Journal Of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 7(45),1780-1789.
- Tırlı, N. (2009). Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın eserlerinde gündelik İstanbul hayatı, *İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Türk Edebiyatı Bölümü, Yüksek Lisans Tezi.
- Türkmenoğlu, S. (2014). Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın eserlerinde kadınlar. *İdil*, 3 (12), 79-96.
- Üner, A. M. (2008). Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın romanlarında 'şık' delikanlılar. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, sy. 24, 251-69.

Çatışma Beyanı: Bu çalışma ile ilgili taraf olabilecek herhangi bir kişi ya da kurum ile finansal ilişkilerimin bulunmadığını dolayısıyla herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan ederim.

Destek ve teşekkür: Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.